

การวิเคราะห์ความยั่งยืนของระบบเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่:

การปลูกยางพาราเป็นพืชหนึ่งในระบบ

Sustainable Analysis of Agricultural Systems in Chiang Mai Province:

Rubber-base Systems

นครเศรษฐ์ รังควัต¹ และพนิตพิมพ์ สิทธิศักดิ์²

¹ คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ 50290

² ศูนย์วิจัยระบบทรัพยากรเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50200

บทคัดย่อ

ระบบการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือและจังหวัดเชียงใหม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เมื่อรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการปลูกยางพารา ในปี 2546 เป็นต้นมา การติดตามประเมินสถานการณ์ของระบบการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่โดยข้อมูลทางเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบการผลิตที่มีความยั่งยืนในอนาคต การศึกษาใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 295 ครัวเรือน แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม ตามฐานนะทางเศรษฐกิจ คือ กลุ่มเกษตรกรฐานะยากจนมีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี จำนวน 52 ครัวเรือน กลุ่มเกษตรกรฐานะปานกลางมีรายได้ระหว่าง 50,000 -100,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี จำนวน 201 ครัวเรือน และกลุ่มเกษตรกรฐานะร่ำรวยมีรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี จำนวน 42 ครัวเรือน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและใช้ตัววัดระบบการผลิตใน 5 ด้าน คือ 1) ผลิตภาพ 2) ความหลากหลาย 3) ความยั่งยืน 4) การกระจายรายได้ (ความเสมอภาค) และ 5) ความมั่นคงทางสังคม ผลการศึกษา พบว่า ดัชนีผลิตภาพและความยั่งยืนดีที่สุดในกลุ่มของเกษตรกรที่มีฐานะปานกลาง แม้ว่าถ้าวัดโดยใช้ดัชนีบางด้านจะต่างกันเล็กน้อย กับเกษตรกรที่มีฐานะรายและยากจนก็ตาม แต่ในด้านของรายได้มีความเหลื่อมล้ำกันในระดับที่ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยคนรวย มีรายได้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ เนื่องจาก มีที่ดินมากและมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ขณะที่คนจนที่มีรายได้น้อย เพราะมีที่ดินทำกินน้อยและรายไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ในด้านความยั่งยืนนั้นเกษตรกร ทุกกลุ่มมีค่าดัชนีความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม (ERI) ที่สูงกว่าค่าของดัชนีการใช้ดินแบบอนุรักษ์ (CI) และดัชนีความยั่งยืน (SUI) โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีฐานะปานกลางมีค่าดัชนีความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมสูงถึง 0.630 ส่วนดัชนีชี้วัดความหลากหลายของรายได้ทั้งที่เป็นเงินสด (DI₁) และความหลากหลายของรายได้ที่ไม่เป็นเงินสด (DI₂) และดัชนีชี้วัดความ

มั่นคงทางสังคม (SSI) ของเกษตรกรทุกกลุ่มมีค่าระหว่าง 0.5-0.6 จากคะแนนเต็ม 1 หมายความว่ามีความหลากหลายของรายได้ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: ความยั่งยืน ระบบเกษตร ยางพารา และจังหวัดเชียงใหม่

Abstract

In northern Thailand and Chiang Mai province, the agricultural systems were changed by the rubber plant extension from the government policy. The policy was started in 2003 until to present. The ability to assess the rubber-base farming systems for both efficiency and natural resource conservation using socio-economic data and farmers' point of view is absolutely essential for the development of sustainable production systems in Chiang Mai province. In this study used sample size at 295 household and classifies into 3 groups: the poor farmers group (52 household) who have revenue lower than 50,000 baht per household per year, the moderate farmers group (201 household) who have revenue between 50,000 to 100,000 baht per household per year and the rich farmers group (42 household) who have revenue over than 100,000 baht per household per year. This was collocated data by the questionnaire and analyses into 5 categories were 1) productivity 2) diversity 3) sustainability 4) income distribution (equity) and 5) social security. The results showed that the moderate farmer's group indicators showing productivity, diversity, equity, and sustainability were highest among the 3 groups. In the revenue index, these slightly difference by the rich farmers group was high revenue with have holding large area and right property while the poor farmers group have small farm and haven't the right property. The sustainability, all of farmer groups were highest value of Environmental Risk Index (ERI) among the Conservation Index (CI) and Sustainability index (SUI). The moderated farmers group was highest the Environmental Risk Index at 0.630. The revenue diversity index for both cash (DI_1) and non cash revenue (DI_2) and the Social Security Index (SSI), there was value between 0.5 and 0.6 from the value at 1. That was all the farmer groups have meddle of the revenue diversity and the social security.

Key word: sustainable, systems, rubber and Chiang Mai province